

Editorial Νοέμβριος 2020

Στο προηγούμενο editorial αναφερθήκαμε στις καθυστερήσεις που προκάλεσε η πανδημία. Δεν μπορούσαμε να γνωρίζουμε τότε ότι μετά από 6-7 μήνες η ίδια αιτία θα δυσκόλευε την εμφάνιση και αυτού του τεύχους. Θα αποζημιώσουμε όμως τους αναγνώστες καταρχάς με δύο σημαντικές συνεντεύξεις, γιατί πώς αλλιώς θα χαρακτηρίζε κανείς τη συνέντευξη του μεγίστου εν ζωή δογματικού ποινικολόγου, του καθηγητή Klaus Roxin, αλλά και τη δεύτερη συνέντευξη του «μετανάστη» – παιδιού – θαύματος της γερμανικής ποινικής επιστήμης και μαθητή του Roxin, νοτιοαμερικανού Luis Greco . Στη συνέντευξη με τον Roxin, η ειδική επιστήμων στη Νομική Σχολή Αθηνών και διδάκτωρ Ιωάννα Αναστασοπούλου, μαθήτρια του Roxin, του θέτει μια σειρά ερωτήσεων που αφορούν την επιρροή του έργου του στη Γερμανία, στη Νότια Αμερική και στο νοτιοευρωπαϊκό χώρο, το μέλλον του δόγματος σε σχέση με ορισμένα κρίσιμα ζητήματα (ευρωπαϊκό ποινικό δίκαιο, ποινική ευθύνη νομικών προσώπων) κλπ. Οι περιεκτικές απαντήσεις του Roxin καθιστούν επιγραμματικά σαφή τη συμβουλή του στους νέους νομικούς για το αναγκαίο της επικοινωνίας και των δημοσιεύσεων στον ευρωπαϊκό χώρο. Απότοκος της συνέντευξης αυτής υπήρξε για τη διεύθυνση του περιοδικού η προβληματική για τη διεθνή επιρροή της γερμανικής ποινικής δογματικής και κατά λογική συνέπεια η δεύτερη συνέντευξη μας με τον καθηγητή του Ποινικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Humboldt του Βερολίνου Luis Greco, ο οποίος, απαντώντας πάντοτε σε ερωτήσεις της Ιωάννας Αναστασοπούλου, προσπαθεί να διερευνήσει την έκταση και το βάθος της επιρροής της γερμανικής δογματικής στις χώρες της Ιβηρικής Χερσονήσου και της Νότιας Αμερικής. Τέλος ο Greco ως ένας ακόμη θεωρητικός του ποινικού δόγματος στην τρέχουσα έκδοση του *The Art of Crime*, επιβεβαιώνει μετά τον Roxin τους στενούς δεσμούς της γερμανικής δογματικής σκέψης στο χώρο του ποινικού δικαίου με την αντίστοιχη ελληνική ποινική θεωρία.

Το τεύχος μας περιέχει και πάλι τρεις επίκαιρες μελέτες. Προτάχθηκε η μελέτη του Ιωάννη Μοροζίνη λόγω της σύζευξης δυο απολύτως επίκαιρων θεμάτων της κλιματικής αλλαγής και της πολιτικής ανυπακοής. Ο Μοροζίνης εξετάζει 2 περιπτώσεις γαλλικών καντονίων της Ελβετίας (περίπτωση «Federer» και περίπτωση «της ματωμένης παλάμης») και τις συνδέει με τη γνωστή απόφαση «Gloria» του Γερμανικού Ακυρωτικού και την εξίσου γνωστή στην Ελλάδα περίπτωση της ρύπανσης του ποταμού Καλαμά. Σε μια εξαιρετική ανάλυση που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ενδεχομένως ως «συντηρητική» αλλά είναι δογματικά ορθή ο Μοροζίνης καταλήγει στην κατάφαση «μειωμένου αδίκου» και στη μη συνδρομή των όρων της κατάστασης ανάγκης (πολύ περισσότερο της τριτάμυνας) αποδεχόμενος όμως για ορισμένες περιπτώσεις την ισχύ ρυθμίσεων αναλόγων με το άρθρο 104B περ. γ' του νέου ΠΚ (δικαστική άφεση της ποινής) ή έστω του άρθρου 84 § 2 περ. β' ΠΚ (μη ταπεινά αίτια). Η Σοφία Βιδάλη στη δεύτερη μελέτη μας με τον τίτλο «Ο Εισαγγελέας στο Ακροατήριο» μετά από μια σύντομη εισαγωγή για τη φύση του εισαγγελικού θεσμού εισέρχεται σε μια δυνητική παθογένεια της εισαγγελικής λειτουργίας

θεωρώντας τις «εισαγγελικές προτάσεις ως υπόδειγμα ανάλυσης των εξω-νομικών παραγόντων επίδρασης στην απονομή της δικαιοσύνης». Η συγγραφέας λαμβάνοντας ως βάση της ανάλυσης της δύο – τουλάχιστον από τη μεταφορά τους από τα ΜΜΕ – προβληματικές εισαγγελικές προτάσεις (υποθέσεις Τοπαλούδη και Φύσσα) προχωρεί στον εντοπισμό μέσω αυτών των ρευμάτων του ποινικού αλλά και του δικαστικού λαϊκισμού ενώ μέσω της κριτικής στα ρεύματα αυτά το άρθρο μεταβαίνει στην «επιλεκτική» λειτουργία του συστήματος απονομής δικαιοσύνης. Για την επιλεκτικότητα αυτή η Βιδάλη αναγνωρίζει ως γενεσιουργό αιτία το τυπικό και άτυπο σύστημα εκπαιδευτικής διαδικασίας των δικαστών και ειδικότερα των εισαγγελέων και καταλήγει εν πολλοίς ορθώς στον εντοπισμό του αμιγώς τεχνικο-δικαιικού χαρακτήρα της εκπαίδευσης των δικαστών ως κύριας αιτίας για την επιλεκτική συμπεριφορά των δικαστικών λειτουργών. Σε μια άρτια και πλήρη τεχνικά μελέτη η Ευτυχία Μπαμπασικά Υπ. Δ.Ν μας παρουσιάζει το γερμανικό παράδειγμα ενσωμάτωσης της οδηγίας 2014/57/ΕΕ για τη χειραγώγηση της αγοράς διά παραλείψεως υπό το πρίσμα του ενωσιακού δικαίου. Η Μπαμπασικά ορθώς χαρακτηρίζει τη σχετική προβληματική ως ερμηνευτικό πρόβλημα συνδεδεμένο με βασικά ζητήματα του ενωσιακού ποινικού δικαίου και χρησιμοποιεί το γερμανικό πρότυπο ως άξονα για μια γενικότερη ερμηνευτική προσέγγιση. Πέραν της τεχνικής της αρτιότητας, η μελέτη της Μπαμπασικά εντοπίζει δύο θέματα πολύ γενικότερης σημασίας, την προβληματική της ενωσιακής ερμηνευτικής μεθοδολογίας και την ανάγκη για την ανάπτυξη μιας ενωσιακής ποινικής δογματικής.

Στη στήλη Art and Crime η διεθνούς φήμης ελληνίδα επιμελήτρια, θεωρητικός τέχνης και συγγραφέας Κατερίνα Γρέγου μας οδηγεί στην κατανόηση της διαπλαστικής ισχύος της τέχνης στο πεδίο της φυλακής, αναλύοντας την κοινωνικά και πολιτικά ενεργή τέχνη γύρω από θέματα της φυλακής, κατά κύριο λόγο στις ΗΠΑ, όπως η απομόνωση, η αποκοπή από τον κοινωνικό περίβολο, η ανισότητα, οι φυλετικές και ρατσιστικές διακρίσεις, ενδημικές κυρίως στην Αμερική καταστάσεις όπως ο συντριπτικά δυσανάλογος αριθμός μαύρων κρατουμένων, βαριές (έως και ισόβια) ποινές για ανηλίκους και άλλα θέματα, όλα ειδωμένα μέσα από την οπτική γωνία της τέχνης.

Στη συμβολή του στην ίδια στήλη ο Στέργιος Μήτας επίκουρος καθηγητής Φιλοσοφίας του Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Λευκωσίας, με τον τίτλο «Η δικαιοσύνη, επί σκηνης και στην πόλη. Σημείωμα για την Ορέστεια του Αισχύλου», σε μια σχεδόν συγκινητική αφήγηση συνδέει την τριλογία του Αισχύλου με τα μεγαλύτερα επιτεύγματα της παγκόσμιας πολιτικής ιστορίας. Το πέρασμα από την αρχαϊκή κοινωνία στην «πόλη και χώρα του δικαίου» την Αθήνα, από τον προκλαστικό αριστοκράτη ήρωα και τη δίκαιη οργή του στη δημοκρατική κουλτούρα και θέσμιση, από έναν κώδικα ιδιωτικής δικαιοσύνης στην ισότιμη και ανεξάρτητη διαβούλευση και γιατί όχι σε μια σειρά από σήμερα αυτονόητα νομικά κεκτημένα, όπως, η προανακριτική έρευνα, η κλήση για συγκέντρωση μαρτυριών και αποδείξεων, η αθώωση σε περίπτωση ισοψηφίας κ.ά.

Στη στήλη μας Notitiae Criminalis η Στέλλα Αγγελή, Δρ. Εγκληματολογίας, μας μεταφέρει σε μια περιοχή διεθνούς ανομίας, στη χρήση ιδιωτικών μισθοφορικών στρατών σε ένοπλες συ-

γκρούσεις εμφύλιες ή μεταξύ κρατών, και μάλιστα με τέτοια μορφή οργάνωσης που να επηρεάζουν σημαντικά την έκβαση των συγκρούσεων αυτών. Επιπλέον οι σύγχρονοι ιδιωτικοί στρατοί δεν μπορούν να υπαχθούν ούτε σε αυτό το αναιμικό νομικό καθεστώς που προσπαθούσε ανεπιτυχώς να καλύψει τη δραστηριότητα παλαιότερων μορφών μισθοφορικής δράσης, ενώ συγχρόνως επιτρέπουν στις δυνάμεις που τους χρησιμοποιούν να μένουν σχετικά στο απυρόβλητο. Δημιουργείται έτσι ένα θολό και αρρυθμιστο πεδίο διεθνών (;) εγκλημάτων.

Στο δεύτερο κείμενο αυτής της στήλης μας η Κατερίνα Πασχάλη, φοιτήτρια ΠΜΣ Εγκληματολογίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής, ΕΚΠΑ, προσπαθεί να αναδείξει μια σχέση μεταξύ της ενδιάμεσης άρσης του lockdown λόγω κορωνοϊού το περασμένο καλοκαίρι στις ΗΠΑ με την σημαντική αύξηση των ανθρωποκτονιών κατά την περίοδο αυτή, στη βάση μιας σειράς, συνδεδεμένων κυρίως με την πανδημία υποθέσεων, οι οποίες δεν μπορούν ωστόσο ακόμη να τεκμηριωθούν επαρκώς εμπειρικά. Στην τελική μελέτη των *Notitiae Criminalis* η Κυριακή Διονυσούλου, Δικηγόρος, ασχολείται με το επίκαιρο θέμα της χρήσης λυτρολογισμικού (ransomware) εναντίον νοσοκομειακών συστημάτων. Αν και με αποκλειστικό σχεδόν πάντα στόχο τον προσπορισμό οικονομικού οφέλους, οι δράστες των επιθέσεων αυτών θα μπορούσαν ενδεχομένως να κατηγορηθούν για εκβίαση αλλά και για ανθρωποκτονίες εκ προθέσεως, όταν η σύγκυση και οι δυσλειτουργίες ή και η πλήρης ακρήστευση που προκαλούν στις νοσοκομειακές μονάδες μπορούν να συνδεθούν αιτιωδώς με θανάτους ασθενών, όπου βέβαια η απόδειξη του ενδεχόμενου δόλου σε τέτοιες περιπτώσεις παραμένει ένα κρίσιμο ζήτημα.

Στη στήλη μας Έγκλημα και Επιστήμες η Αλεξάνδρα Συρογιάννη, υφηγήτρια Αρχαιολογίας, (Εφορεία Αρχαιοτήτων Πειραιώς και Νήσων), σε μια διαφωτιστική μελέτη με τίτλο «Αρχαιολογία και Context delicti» στη βάση της διεπιστημονικής συνεργασίας στο πλαίσιο εγκληματολογικών ερευνών μας εισάγει στους ορισμούς και στο αντικείμενο των κλάδων της Δικαστικής Ανθρωπολογίας, της Δικαστικής Ταφονομίας και της Δικαστικής Αρχαιολογίας. Η Συρογιάννη εντοπίζει τις εκλεκτικές συγγένειες μεταξύ Αρχαιολογίας και Εγκληματολογικών ερευνών, τονίζοντας κυρίως τη μεθοδολογική συμβολή της αρχαιολογίας. Το πλαίσιο αναφοράς (context) είναι το βασικό μέγεθος τόσο για τον αρχαιολόγο, όσο και για τον εγκληματολόγο, σε σημείο ώστε η μεταχείρισή του να συνιστά βασική πλέον συμβολή του δικαστικού αρχαιολόγου, για τη μεθοδολογικά ορθή αντιμετώπιση αστυνομικών – εγκληματολογικών ερευνών.

Στη στήλη μας Εκ των έσω περιλαμβάνεται πρώτον η συμβολή της Ελένης Τσουνάκου-Ρουσιά, ΜΔΕ Ποινικών Επιστημών, η οποία σε μια από τις τακτικές συμμετοχές την στην εν λόγω στήλη, παρουσιάζει την κατάσταση στο πρώην Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού, νυν Ειδικό Κέντρο Υγείας Κρατουμένων Κορυδαλλού (ΕΚΥΚΚ), υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας. Η συγγραφέας μελετά όλες τις παραμέτρους (χώρους, ιατρικό προσωπικό, νοσηλευτικό προσωπικό, οργανωτικά ζητήματα κλπ.), καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι το κεντρικό πρόβλημα της μονάδας αυτής (όπως και γενικότερα όλου του σφραγιστικού μας συστήματος) είναι η σχέση ανάμεσα στον υπερσυνωστισμό και την υποστελέχωση. Ακολουθεί η παρουσίαση νεοει-

σαγόμενων κανόνων στον ευρωπαϊκό κανονισμό φυλακών από τον Dirk van Zyl Smit, ομότιμο καθηγητή Συγκριτικού και Διεθνούς Ποινικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Nottingham και τον Harvey Slade, Σύμβουλο –Ειδικό στο Συμβούλιο για την Ποινολογική Συνεργασία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα προβλήματα του εγκλήματος PC-CP του Συμβουλίου της Ευρώπης. Οι συγγραφείς παρουσιάζουν καινοτόμες ρυθμίσεις για θέματα όπως ο χωρισμός των κρατουμένων, η κράτηση σε απομόνωση και διάφορες άλλες πρακτικές.

Η Άννα Κασάπογλου Δρ. Εγκληματολογίας ΔΠΘ, ξεκινώντας από μια Ομάδα Λογοτεχνίας που δημιουργήθηκε στο κατάστημα κράτησης Διαβατών Θεσσαλονίκης, και μέσα από εστιασμένες συνεντεύξεις και κείμενα των μελών της ερευνά τις αντιλήψεις των κρατουμένων για θέματα, όπως ο ρόλος των ανδρών και των γυναικών, η βία, το σεξ και η έννοια της μαγκιάς, στη σημερινή εποχή.

Στη στήλη μας για την παρουσίαση του νέου νομοθετικού έργου ο Δημήτριος Βούλγαρης παρουσιάζει τις πρόσφατες τροποποιήσεις στα άρθρα 33 επ. ΚΠΔ σχετικά με τους εισαγγελείς ειδικών καθηκόντων, αναλύοντας συγχρόνως όλες τις μετατροπές που υπέστη ο θεσμός τους τελευταίους μήνες με τέσσερις συνεχόμενες νομοθετικές αλλαγές. Επιπλέον προβαίνει σε αξιολόγηση των πρόσφατων μεταβολών, ξεκινώντας από την ίδια την ορολογία του θεσμού «εισαγγελείς οικονομικού εγκλήματος», προχωρώντας στην αξιολόγηση των μεταβολών της οργανωτικής δομής του θεσμού και καταλήγοντας στο γνωστό ζήτημα του τηλεπικοινωνιακού απορρήτου. Ο Μανώλης Αποστολάκης στη δεύτερη μελέτη της στήλης ασχολείται με το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 395 § 1 ΠΚ (παρακώλυση συναγωνισμού) με την § 2 του ίδιου άρθρου (πλειστηριασμοί) και το άρθρο 44 § 1 Ν. 3959/2011. Ο συγγραφέας αντιμετωπίζει τόσο τα κατ'ιδίαν νομοτεχνικά και δογματικά ζητήματα όσο και την μεταξύ των συγγενών ειδικών υποστάσεων σχέση καλύπτοντας έτσι επιστημονικά το σύνολο των διατάξεων της ποινικής προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού.

Στη στήλη μας Νομολογία ο Δημήτριος Καραγκούνης, υποψήφιος Δρ. ΕΚΠΑ, παρουσιάζει την απόφαση του 2ου τμήματος του BGH (Γερμανικού Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού Δικαστηρίου) υπ' αριθμ. StR 557/18 της 26. 11.2019, που είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα, διότι θίγει το γενικότερο πρόβλημα της δημιουργίας ποινικής ευθύνης για τον αποφασίζοντα βάσει προγνωστικής κρίσεως. Κρατούμενος για τον οποίο 2 συνεχόμενοι Διευθυντές φυλακής απεφάσισαν τη χορήγηση αδειών εξόδου και ο οποίος προέβη σε εγκληματική πράξη κατά τη διάρκεια της άδειάς του, θεμελιώνει ποινική ευθύνη για τον χορηγήσαντα την άδεια; Ο αποφασίζων μπορεί να ευθύνεται ποινικά μόνο για την υπέρβαση των ορίων του πλαισίου εκτίμησης της προγνωστικής κρίσης κατά τα λοιπά γενομένου αποδεκτού του παλαιού δογματικού μεγέθους της «επιτρεπόμενης κινδυνώδους δράσης».

Ο Δημήτρης Ζαγγανάς, μεταπτυχιακός φοιτητής στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου, σχολιάζει την απόφαση BvR 2347/15 του δεύτερου τμήματος του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της 26/2/2020, για την αυτοχειρία και την υποβοήθησή της στο πλαίσιο

άσκησης του δικαιώματος αυτοδιάθεσης. Μετά την εκτενή παράθεση αποσπασμάτων της απόφασης ο Ζαγγανάς ορθώς επισημαίνει τον εξ' υπαρχής προβληματικό χαρακτήρα της διάταξης του άρθρου 217 StGB που είχε κατακριθεί στη γερμανική θεωρία, παραθέτοντας όλες τις αστοχίες της διάταξης, ενώ παράλληλα επισημαίνει ότι η απόφαση του γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου, όπου την έκρινε αντισυνταγματική, θα μπορούσε να χρησιμεύσει στο πλαίσιο της ελληνικής έννομης τάξης και σε σχέση με το άρθρο 301 ΠΚ.

Η Μαρία Παπούλια, ΜΔΕ Ποινικών Επιστημών ΕΚΠΑ, ασχολείται με την ΑΠ 743/2020 για την τύχη του άρθρου 24 § 2 Ν. 2523/1997 η οποία στην πράξη καταλήγει (παρά επί μέρους διαφοροποιήσεις) στο συμπέρασμα της γνωστής γνωμοδότησης Ν.Παντελή 4/2015. Η Παπούλια υιοθετεί μια ευρύτερα στη θεωρία υιοθετούμενη άποψη που δεν δέχεται την κατάργηση του ως άνω άρθρου (και για πράξεις μετά την 31/12/2013) και ενισχύει τη θέση της αυτή και με την αναφορά στην επέκταση των θεσμών της έμπρακτης μετάνοιας και της συνδιαλλαγής του νέου ποινικού Δικαίου και για φορολογικά αδικήματα.

Στη στήλη μας Με άποψη η Νικολέττα Παπαθανασοπούλου, Δικηγόρος, κάτοχος ΠΜΣ Εγκληματολογίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής, παρουσιάζει και ασκεί κριτική στην αντίληψη του έλληνα νομοθέτη για τα ζώα και την προστασία τους κάνοντας ένα πρώτο βήμα απομάκρυνσης από την παραδοσιακή θέση της νομοθεσίας για τα ζώα ως πράγματα και προσπαθώντας να τα εντάξει στη γενικότερη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Η Θεοδώρα Λαγογιάννη, μεταπτυχιακή φοιτήτρια Νομικής ΕΚΠΑ, διαπραγματευόμενη το ίδιο θέμα, μετά την αναλυτική παρουσίαση των μεταβολών του νομοθετικού καθεστώτος προχωράει ένα ακόμη βήμα παραπάνω, εισάγοντας την προβληματική της προστασίας του ζώου στη βάση της αναγνώρισής του ως ενός είδους υποκειμένου δικαίου. Θα άξιζε να προσθέσει κανείς ότι η θέση της Παπαθανασοπούλου θα μπορούσε να συμπληρωθεί (πράγμα για το οποίο η ίδια δεν φέρει καμία ευθύνη γιατί κατά το χρόνο συγγραφής του κειμένου της δεν είχε ακόμη κυκλοφορήσει η παρακάτω μελέτη) με τις πιο προχωρημένες θέσεις του Αθανασίου Αναγνωστόπουλου : Το ζώο ως ατελές υποκείμενο του Ποινικού Δικαίου στον Τιμ. Τομ. για Ιωάννη Γιαννίδη, Το Ποινικό Δίκαιο σε κρίση και υπό κρίση σελ. 123 επ., που κυκλοφόρησε στα μέσα Δεκεμβρίου 2020.

Σε μια αναλυτική βιβλιοπαρουσίαση του έργου του Σπύρου Βλαχόπουλου, «Συνταγματικός μιθριδατισμός – Οι ατομικές ελευθερίες σε εποχές πανδημίας», 2020, (εκδόσεις Ευρασία), ο Αναπ. Καθηγητής Αντώνης Καραμπατζός προβληματίζεται πάνω στον προβληματισμό του Βλαχόπουλου για τον κίνδυνο του εθισμού που ελλοχεύει στην επιβολή προσωρινών περιορισμών βασικών ελευθεριών για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας (πανδημία). Ο εθισμός αυτός συνυπάρχει, εντοπίζει ο Καραμπατζός, στη μελέτη του Βλαχόπουλου με τη χρήση «νέων υπερσύγχρονων τεχνολογιών» αλλά συνδυάζεται επίσης με έναν σοβούντα «συνταγματικό λαϊκισμό». Το βιβλίο του Βλαχόπουλου γίνεται και πάλι επίκαιρο, αφού τη στιγμή που γράφεται η βιβλιοκρισία μόλις είχε αρχίσει να ισχύει το δεύτερο lock down που μάλλον φαίνεται ότι θα διαρκέσει (έστω και σε πιο ήπια μορφή) περισσότερο από το πρώτο.